

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm
2023-09-18

Vår referens
Catharina Bildt Grape

Dnr
Ju2023/01301

Remissyttrande gällande betänkandet ”Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd” (SOU 2023:25)

Företagarna är Sveriges största medlemsorganisation för företagare och företräder i huvudsak små och medelstora företag inom privat sektor med 60 000 medlemmar. Alla branscher finns representerade och medelantalet anställda per företag är 4–5 personer. Företagarna har fått möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande. Nedan följer våra synpunkter.

Kort om utredningens förslag

Utredningen föreslår, i linje med direktiven, att det ska införas ett krav på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället för att permanent uppehållstillstånd ska kunna beviljas. Kunskaperna föreslås visas genom ett godkänt prov för permanent uppehållstillstånd. Det ska tas fram ett särskilt kunskapsprov som består av två delprov; ett som avser det svenska språket och ett som avser det svenska samhället.

Utredningen föreslår vidare att kravet på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället inte ska gälla om det finns särskilda skäl. Undantag från kunskapskravet ska i enlighet med det kunna göras i situationer när en utlänning inte har möjlighet att uppfylla kravet på att visa kunskap eller i fall där det inte är rimligt att begära att utlänningen ska uppfylla kravet, detta utifrån fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar eller andra personliga förhållanden. Det ankommer på den som gör gällande att det finns särskilda skäl för undantag från kunskapskravet att ge in underlag till stöd för detta, bl.a. i form av ett särskilt framtaget läkarintyg.

Sammanfattning Företagarnas synpunkter

Företagarna anser att utredningens förslag:

- Ökar osäkerheten för företag som vill anställa nyanlända vilket kan leda till att nyanlända riskerar att gå miste om arbete och möjlighet till integration,
- Är otydligt vad gäller konsekvenserna för individen av att inte klara kunskapsproven i svenska språket och om svenska samhället,
- Riskerar få negativa konsekvenser för företagens arbetsförutsättningar och konkurrensförmåga där små företag riskerar drabbas särskilt hårt,
- Innebär en risk för att nyanländas möjligheter att själva starta företag påverkas negativt,
- Påverkar utrikes födda kvinnor negativt vilket är olyckligt då dessa kvinnor redan har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av dessa synpunkter avstyrker Företagarna utredningens förslag om att införa kunskapsprov i svenska språket och kunskap om svenska samhället som krav för att beviljas permanent uppehållstillstånd.

Specifika synpunkter

Företagens tillgång till kompetens viktig för fortsatt jobbskapande

Arbete är en viktig grund för samhällsgemenskapen. Det är centralt för ekonomin och som socialt kitt men också för varje individs utveckling och stimulans. Att människor i arbetsför ålder går till arbetet varje dag motverkar segregation och utanförskap. Att möjligheten till arbete finns för alla motverkar också att unga människor tidigt väljer brottlighet i brist på framtidstro. En väl fungerande arbetsmarknad är grunden för ett väl fungerande samhälle.

I Sverige skapas 4 av 5 jobb i små och medelstora företag. Att dessa företag har möjlighet att hitta rätt kompetens och anställa spelar därför stor roll på många sätt. Dels handlar det om Sveriges konkurrenskraft och möjlighet till välfärd, dels handlar det om att ge fler personer möjlighet att klara sin egen försörjning. Den största utmaningen för små och medelstora företag är att hitta rätt kompetens. Det är inte en ny fråga utan bristen på rätt kompetens har varit ett faktum för många små och medelstora företag under lång tid.

Sverige har en tudelad arbetsmarknad med hög arbetslöshet i jämförelse med länder inom OECD. Särskilt bekymmersamt är skillnaden vad gäller arbetslöshetssiffror för personer födda utanför Europa. Allra svårast är det för kvinnor födda utanför Europa att komma i arbete. För de som redan har arbete och är etablerade på arbetsmarknaden är det relativt lätt att få ett nytt jobb om de skulle bli av med sitt arbete. Den stora utmaningen i svensk kontext handlar om den stora grupp utrikes födda som aldrig etablerat sig på arbetsmarknaden och som är långvarigt arbetslösa eller utanför arbetskraften. För att de personer som står utanför arbetsmarknaden idag ska komma i arbete krävs flera åtgärder. Möjlighet till yrkesinriktade språkutbildningar kombinerat med praktik eller annan utbildning som behövs för att klara arbetet. För den arbetsgivare som ska anställa en person som varit arbetslös länge, eller som saknar erfarenhet av svensk arbetsmarknad, behövs möjlighet till subventionerad anställning och ersättning

för handledning. Det är också viktigt att arbetsmarknadsutbildningar och andra insatser tas fram i samråd med företag och branschorganisationer då syftet är att personen som deltar ska kunna få jobb efter avslutad insats.

Tydlighet och transparens viktigt när företagen anställer – förslag försvårar detta

En anställningsprocess är ofta både tidskrävande och kostsam, inte minst för små företag. En viktig påminnelse är att medelantalet anställda bland Företagarnas medlemmar är 4-5 personer. I ett företag med 4 anställda saknas ofta en renodlad HR-funktion samtidigt som vikten av att hitta rätt person att komplettera personalstyrkan med är desto viktigare. Det är också dyrt att anställa och ofta behöver en nyanställd introduceras och läras upp vilket kräver handledning och introduktion. Det tar tid från övrig produktion och verksamhet. Ur företagets perspektiv är det därför viktigt med tydlighet och transparens när de ska anställa.

Att en person har ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige är en osäkerhetsfaktor ur ett företags perspektiv. Ett möjligt scenario är att företaget anställer en person, lägger ner både tid och resurser på att utbilda och lära upp individen och sedan får besked att personen inte får stanna i Sverige. Osäkerheten kring huruvida en person kommer ha rätt att stanna i Sverige kan därför spela roll för möjligheten att få ett jobb. I utredningen framgår att regeringens avsikt är att stärka integrationen genom fokus på att lära sig svenska och få kunskap om det svenska samhället. Företagarna instämmer i att kunskaper i svenska språket och om samhället är bra ur ett integrationsperspektiv men att villkora dessa krav för att få permanent uppehållstillstånd riskerar få motsatt effekt.

Företagarna anser även att det råder otydlighet kring konsekvenserna om en nyanländ inte klarar kunskapsproven. Det framgår av utredningen att det finns möjlighet att göra om prov men det framgår inte hur många gånger en nyanländ kan göra om proven och heller inte vad följden blir om proven inte godkänns. Ett tillfälligt uppehållstillstånd är till sin natur betydligt mer osäkert än ett permanent. Det betyder att rätten att uppehålla sig och arbeta i Sverige har en borte gräns, den är tillfällig. Ur ett företags perspektiv finns en överhängande risk att en person med tillfälligt uppehållstillstånd bedöms som mer osäker och därför inte erbjuds anställning än en person med varaktigt uppehållstillstånd.

Konsekvensanalysen konstaterar negativ påverkan för små företag samt negativ påverkan för nyanländas möjlighet att starta företag

Företagarna noterar också att utredningen i sin konsekvensanalys konstaterar att utredningens förslag kan få vissa negativa konsekvenser för företagets arbetsförutsättningar och konkurrensförmåga där effekterna slår hårdare mot små företag. I konsekvensanalysen framgår även att "Utredningens förslag innebär en risk för att nyanländas möjligheter att själva starta företag påverkas negativt. Att ha ett tidsbegränsat uppehållstillstånd innebär en viss osäkerhet. En osäkerhet om framtiden kan i vissa fall tänkas medföra att nyanlända avstår från den långsiktiga planering och investering som eget företagande ofta innebär."

Ur Företagarnas perspektiv är detta allvarligt. Som konstaterats ovan är tillgång till kompetens en överlevnadsfråga för svenska företag. Att fler personer väljer att starta och driva företag är också viktigt för samhällets utveckling och fortsatta jobbskapande. Det är genom nya entreprenörer och innovation som vi möter samtidens och framtidens

utmaningar. Därför är det viktigt att även de som kommer till Sverige som nyanlända har möjlighet att starta företag. Med den osäkerhet som ett tillfälligt uppehållstillstånd innebär kommer färre nyanlända våga starta företag vilket är olyckligt.

Negativt ur jämställdhetssynpunkt

Utredningen konstaterar också att jämställdheten mellan könen riskerar att påverkas negativt av utredningens förslag. Detta då invandrare som helt saknar utbildningsbakgrund, eller som endast har en kort utbildningsbakgrund, av naturliga skäl har större utmaningar att klara ett kunskapsprov i det svenska språket och om det svenska samhället än invandrare som har god studievana. En stor del av de kvinnor och flickor som kom till Sverige under åren 2020 till 2022 kom från länder där det är vanligt att kvinnor och flickor helt saknar eller har kortare utbildning än män, bl.a. Sudan, Eritrea, Syrien, Somalia, Etiopien, Afghanistan, Irak.

Utredningen skriver vidare att under åren 2010–2016 var även de nämnda länderna bland de tio ursprungsländer som flest kvinnliga flyktingar kom från till Sverige. Detta är även länder som står längre från Sverige språkligt och kulturellt. Utredningens förslag kan medföra negativa konsekvenser för invandrare från dessa länder. Det kan ta längre tid för kvinnor att uppfylla kunskapskravet och beviljas permanent uppehållstillstånd än för män. Ur Företagarnas perspektiv är det viktigt att lyfta jämställdhetsaspekten och att män och kvinnor ska ha samma möjlighet till arbete, etablering och att starta eget företag. Så ser det inte ut idag men med detta förslag riskerar således situationen för utrikes födda kvinnor försämrats än mer. Det vore olyckligt för alla - kvinnorna, företagen och samhället.

Catharina Bildt Grape

Expert migration och arbetsmarknadsfrågor
Företagarna

Pernilla Norlin

Samhällspolitisk chef
Företagarna